

Inspirations-
materiale til ledere
i dagtilbud, skoler
og PPR

Styrk den pædagogiske handlekompetence

Inspiration til det tværprofessionelle samarbejde om
børn og unge med særlige behov i dagtilbud og skoler

Styrk den pædagogiske handlekompetence

© 2025 Danmarks Evalueringsinstitut
Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bestilles hos: Danmarks Evalueringsinstitut
www.eva.dk

ISBN www: 978-87-7182-845-0
ISBN tryk: 978-87-7182-847-4

Design: Essensen
Foto: iStock, Pexels, Unsplash
Trykt hos Stibo Complete A/S

Indhold

Indledning	2
Den pædagogiske analyse – trin for trin	4
8 forudsætninger for en målrettet pædagogiske analyse	8
Refleksionsspørgsmål	14
Litteraturliste	17

Indledning

Et trygt, kontinuerligt og velstruktureret tværprofessionelt samarbejde mellem PPR og lærere og pædagogisk personale kræver opbakning og støtte fra ledelsen.

Pædagogisk personale oplever en markant stigning i antallet af børn og unge i mistrivsel og med særlige behov. Det stiller nye krav til, hvordan ledere og medarbejdere kan sikre trivslen for alle, men rummer også en mulighed for at gentænke, hvordan der kan skabes stærkere, mere inkluderende læringsmiljøer, hvor alle børn og unge får mulighed for at trives og udvikle sig fagligt og socialt. Det kræver mod, ledelse og fælles refleksion – og et nyt blik på, hvad deltagelsesmuligheder betyder i praksis.

Fra viden til handling: Ledelse, der gør en forskel

Materialet her henvender sig især til ledere i dagtilbud, skoler og PPR, som ønsker inspiration til at styrke det tværprofessionelle samarbejde omkring børn og unge med særlige behov.

Styrket pædagogisk handlekompetence skaber flere deltagelsesmuligheder

Det er afgørende, at alment pædagogisk personale har adgang til viden om børn og unge med særlige behov og kan bruge den viden til at styrke deres pædagogiske handlekompetence. Målet er at skabe læringsmiljøer, hvor praksis understøtter, at flere børn og unge kan deltage aktivt i fællesskaberne.

EVA's undersøgelse *Fra viden til handling* ser nærmere på, hvordan kommuner kan understøtte, at dagtilbud og skoler får adgang til og omsætter praksisrettet viden om børn og unge med særlige behov. Undersøgelsen viser, at et tæt og systematisk tværprofessionelt samarbejde mellem PPR, andre fagprofessionelle og pædagogisk personale er helt centralt for, at relevant viden om børn og unge med særlige behov bliver tilgængelig og aktivt brugt på en måde, der gør en positiv forskel i hverdagen (EVA 2025).

Et tæt samarbejde og en grundig pædagogisk analyse kan styrke handlemulighederne

Der findes ikke én måde at organisere og strukturere samarbejdet på. Men undersøgelsen peger på, at en samlet og koordineret indsats, hvor ledelse, pædagogisk personale, PPR og andre fagprofessionelle samarbejder om en *grundig pædagogisk analyse* i mange tilfælde vil være en god begyndelse. Derfor er pædagogisk analyse både *nøglebegrebet* og den røde tråd i dette materiale.

Derfor fokus på det tværprofessionelle samarbejde

Tværfagligt samarbejde mellem dagtilbud, skole og PPR er ikke bare en organisatorisk opgave – det er en pædagogisk forpligtelse og en vigtig nøgle til, at børn og unge med særlige behov kan trives, udvikle sig og opleve sammenhæng i deres hverdag på stuen, i klasselokalet, på legepladsen og i skolegården.

Når fagprofessionelle arbejder målrettet og koordineret, kan viden fra forskellige perspektiver samles i en fælles indsats, der gør en reel forskel for børnene. Det tætte samarbejde muliggør en helhedsorienteret tilgang, hvor faggruppernes forskellige kompetencer bringes i spil. Dermed kan de fagprofessionelle tidligt identificere og adressere udfordringer, tilpasse indsatserne og sikre, at alle børn får den støtte, de har brug for, for at trives og lære.

Ledelsen har en nøglerolle

Jer, der er ledere i PPR, dagtilbud og skole, har muligheden for at skabe rammer, hvor dette samarbejde blomstrer. Ved at prioritere fælles møder, videndeling og fælles mål sikres, at alle børn og unge møder pædagogisk personale og andre fagprofessionelle, der trækker i samme retning. Det betyder, at udfordringer kan opdages tidligt, indsatser kan tilpasses individuelt, og børn og unge oplever kontinuitet og tryghed.

Det er derfor centralt, at ledelse i dagtilbud, skoler og PPR samarbejder om at understøtte medarbejdernes tværprofessionelle arbejde omkring børn og unge.

Vi håber, at dette inspirationsmateriale kan bidrage til at understøtte jer i det fortsatte arbejde med at udvikle og styrke samarbejdet på tværs. Inspirationsmateriale er derfor tiltænkt jer som et fælles afsæt for et styrket tværprofessionelt samarbejde.

Sådan er materialet opbygget

I **det første kapitel** kan I læse om, hvorfor pædagogisk analyse kan være vejen frem til at styrke arbejdet med børn og unge med særlige behov.

Dernæst gennemgås otte vigtige forudsætninger for at kunne lykkes med en grundig pædagogisk analyse i dagtilbud, skoler og PPR.

Til sidst i materialet er der en række refleksions-spørgsmål, som kan bruges til refleksion over egen praksis – på tværs af dagtilbud, skole og PPR.

Det har vi gjort

Materialet bygger på rapporten *Fra viden til handling*, hvor EVA har undersøgt, hvordan kommuner kan understøtte, at dagtilbud og skoler får adgang til opdateret og praksisrettet viden om børn og unge med særlige behov og mulighed for at omsætte denne viden i den pædagogiske praksis i samarbejde med forskellige fagprofessionelle.

Undersøgelsen bygger på interview og observationer i fire casekommuner, som alle har en praksis, der kan bidrage til at inspirere andre. Dataindsamlingen er foregået i foråret 2024.

Undersøgelsen er udarbejdet for Børne- og Undervisningsministeriet.

Hent rapporten her: <https://eva.dk/udgivelser/2025/maj/fra-viden-til-handling>

Den pædagogiske analyse – trin for trin

Pædagogisk analyse er en systematisk tilgang, der skal sikre, at indsatser omkring børn og unge med særlige behov fungerer efter hensigten. Analysen hjælper fagpersoner til at forstå, hvorfor en given udfordring opstår, og hvilke faktorer i barnets eller børnegruppens omgivelser der påvirker trivsel, læring og deltagelse.

En styrke ved den pædagogiske analyse er, at den bygger på et tværfagligt samarbejde. Pædagogisk personale, PPR-medarbejdere og ledere bringer hver deres perspektiver i spil. Dermed bliver den viden, der normalt ligger spredt på forskellige fagområder, omsat til et fælles grundlag for handling, og det styrker det pædagogiske personales handlekraft.

EN PROCES I FLERE TRIN

Analysen kan forstås som en proces med flere trin:

Udforskning

Fagpersonerne indsamler systematisk viden om barnet eller børnegruppens adfærd, sociale relationer, læringsstrategier og den kontekst, de indgår i. Her fokuseres både på ressourcer og udfordringer, hvilket indebærer at identificere, hvad barnet eller børnene allerede mestrer, hvilke interesser og styrker der kan mobiliseres, samt hvilke barrierer der hindrer trivsel og deltagelse i de faglige og sociale fællesskaber.

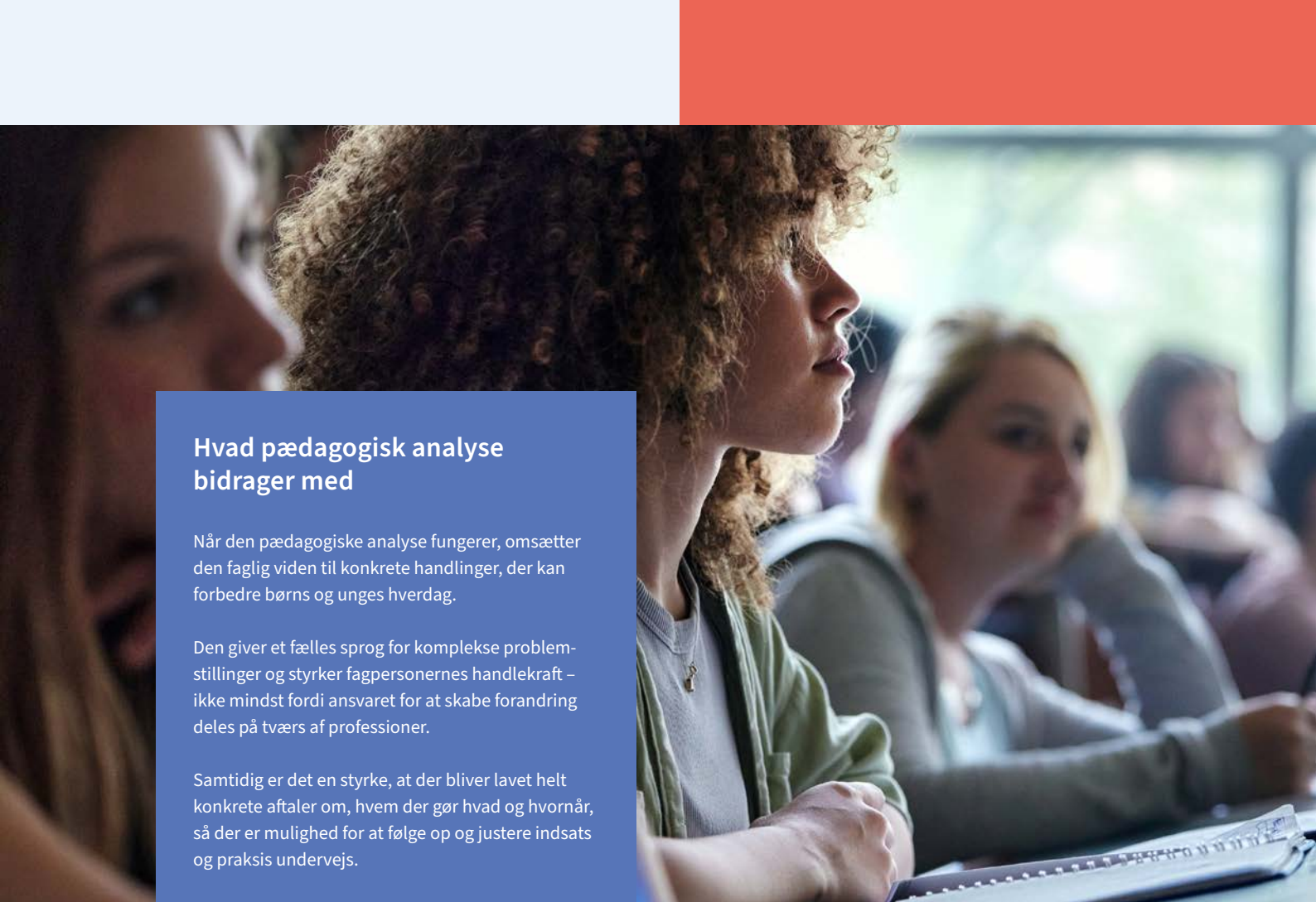
Indsamlingen af viden kan ske gennem observationer, samtaler med børn og forældre, andre fagprofessionelle samt dokumentation af tidligere erfaringer og indsatser.

Fortolkning

De indsamlede data analyseres for at afdække mønstre, sammenhænge og mulige årsager til udfordringer eller vanskeligheder. Det handler både om at forstå, hvilke faktorer der fastholder udfordringerne, og hvilke elementer i omgivelserne eller i barnets eller børnegruppens egne ressourcer der kan fremme læring, trivsel og deltagelse.

Fortolkningen skal være nuanceret og inkluderende, så både individuelle og kontekstuelle forhold vurderes.

Hvad pædagogisk analyse bidrager med

Når den pædagogiske analyse fungerer, omsætter den faglig viden til konkrete handlinger, der kan forbedre børns og unges hverdag.

Den giver et fælles sprog for komplekse problemstillinger og styrker fagpersonernes handlekraft – ikke mindst fordi ansvaret for at skabe forandring deles på tværs af professioner.

Samtidig er det en styrke, at der bliver lavet helt konkrete aftaler om, hvem der gør hvad og hvornår, så der er mulighed for at følge op og justere indsats og praksis undervejs.

Målsætning og indsats

På baggrund af analysen formuleres realistiske, konkrete og fælles mål, som både fagprofessionelle, børnene og forældrene kan støtte op om. Herefter vælges pædagogiske og didaktiske tiltag, der er direkte rettet mod at realisere målet.

Det kan være ændringer i undervisningsmiljø, strukturerede læringsaktiviteter eller samarbejde med støttepersoner. Det skal være muligt at følge op på og vurdere, hvorvidt indsatsen har haft den ønskede virkning.

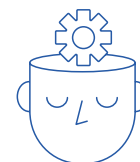
Opfølgning

Indsatserne evalueres løbende for at vurdere, om de skaber den ønskede udvikling. Hvis det ikke er tilfældet, foretages der tilpasninger og justeringer. Opfølgning sikrer en dynamisk og reflekteret tilgang, hvor indsatsen kontinuerligt tilpasses børnenes behov og udvikling.

Det er afgørende, at opfølgningen dokumenteres, og at der samarbejdes tæt om at evaluere og justere indsatsen. Det sikrer både sammenhæng i indsatsen og fælles læring og udvikling blandt de fagprofessionelle.

Kilder: Nordahl & Overland, 2021; Nordahl 2013

Guide til arbejdet med pædagogisk analyse

Brug spørgsmålene her til at arbejde med trinnene i en pædagogisk analyse. Tag gerne udgangspunkt i en konkret case, som I har et tværfagligt samarbejde omkring:

Udforskning

- Hvilken relevant viden har vi allerede om barnet eller børnegruppen? Hvor har vi den viden fra?
- Hvilke ressourcer og styrker ser vi hos barnet eller børnegruppen?
- Hvad er vi i tvivl om eller mangler mere viden om? Hvordan kan vi tilegne os den viden?

Fortolkning

- Hvornår understøtter læringsmiljøet barnets eller børnegruppens trivsel, læring og udvikling?
- Hvilke faktorer kan være med til at fastholde udfordringerne? Hvordan kan barnets eller børnegruppens ressourcer bringes mere i spil?
- Hvordan kan vi forstå barnets adfærd eller børnegruppens dynamikker i lyset af deres perspektiver og intentioner?

Målsætning og indsats

- Hvilke mål er realistiske og samtidig meningsfulde for barnet eller børnegruppen?
- Hvordan kan vi sikre, at de mål, vi sætter, er tydelige og konkrete, så vi kan følge udviklingen?
- Hvilke indsatser eller ændringer i læringsmiljøet kan bedst understøtte vores mål?

Opfølgning

- Hvad kan vi ud fra data og observationer se virker i indsatsen? Hvorfor?
- Hvad skal justeres i indsatsen? Hvorfor?
- Hvordan dokumenterer vi opfølgningen på en måde, der er brugbar og overskuelig?

FRA VIDEN TIL HANDLING:

8 forudsætninger for en grundig pædagogisk analyse

En grundig pædagogisk analyse bygger på en række forudsætninger i det tværprofessionelle samarbejde mellem PPR, skoler og dagtilbud. Forudsætningerne er vigtige for, at den pædagogiske analyse fører til øget handlekompetence og indsatser, der virker i praksis.

1 Ledere og forvaltning skal afsætte tid og ressourcer til samarbejdet

For at pædagogisk analyse kan fungere i praksis, skal ledelsen i dagtilbud og skoler skabe de nødvendige rammer ved at afsætte tid og ressourcer til arbejdet.

Det indebærer, at medarbejdere kan deltage systematisk i tværprofessionelle drøftelser, fx gennem vikardækning, faste møder eller direkte involvering i sager, hvor hurtige beslutninger er nødvendige. Ledelsen skal samtidig være visionær og kulturbærende, sætte tydelig retning i overensstemmelse med kommunale strategier og politikker og understøtte en kultur, hvor indsatser følges op, justeres og prioriteres.

En central del af opgaven er også at vurdere personalets vidensbehov og sikre adgang til relevant ny og eksisterende viden, så indsatsen omsættes til konkret pædagogisk handling, der både forebygger problemer og styrker rammerne omkring og arbejdet med børn og unge med særlige behov.

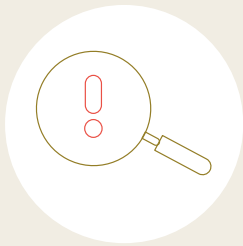

2 Nem adgang til sparring for pædagogisk personale

Pædagogisk personale skal vide, *hvem* de kan kontakte, *hvordan* de skal række ud, og *hvornår* de kan gøre det, når de står med en udfordring. Nem adgang til sparring hos andre fagprofessionelle understøttes, når PPR og andre ressourcepersoner *ofte* og *fysisk* er til stede i dagtilbuddene og på skolen.

Flere kommuner har valgt at lade PPR-ressourcer flytte ud på de enkelte skoler og dagtilbud frem for at samle dem i forvaltningen. Nem adgang handler også om, at pædagogisk personale kan indstille sager til tværprofessionel drøftelse gennem overskuelige skemaer, der ikke tager lang tid at udfylde. Hvis de også har mulighed for at fremlægge bekymringer mundtligt, øges chancerne for en tidlig dialog.

” Nem adgang til sparring hos andre fagprofessionelle understøttes, når PPR og andre ressourcepersoner ofte og fysisk er til stede i dagtilbuddene og på skolen.

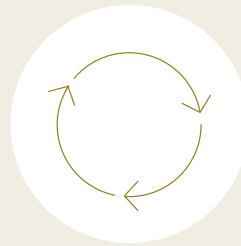

3 Intet problem er for lille til at blive taget op

EVAs undersøgelse viser, at mange skoler og dagtilbud arbejder ud fra princippet om, at "intet er for småt" til at blive drøftet. Fx blev bekymringen om en motorisk urolig dreng i en daginstitution tidligt taget op i et tværprofessionelt samarbejde, hvilket lettede opgaven for både det pædagogiske personale og barnets mor.

Ledere og det pædagogiske personale oplever, at det giver mulighed for at sætte initiativer i gang, før problemer vokser sig store. Mulighederne for en tidlig indsats gør ofte opgaven mindre og øger chancen for bedre resultater.

” Hvor ofte opstår bekymringer i den samme børnegruppe? Er der mønstre, som gentager sig?

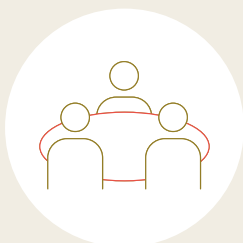

4 Systematisk opfølgning og brug af data

For at sikre, at ressourcer bruges dér, hvor behovet er størst, er det vigtigt at bruge og følge op med viden om børnegrupperne og om indsatserne. Her er data en vigtig kilde til viden. Data kan være mange forskellige ting. Det kan både være tests, fraværdata eller trivselsmålinger – men også systematiske observationer i hverdagen: Hvor ofte opstår bekymringer i den samme børnegruppe? Er der mønstre, som gentager sig?

Hvis data fx viser mange sager om drenge på mellemtrinnet, der har udfordringer med selvregulering, kan det pege på et behov for en samlet indsats på tværs af klasser og lærerteams. I en af casekommunerne har ledelsen i samarbejde med PPR indført et simpelt overbliksskema, der løbende opdateres med sager, bekymringer og indsatser. Det giver både det pædagogiske personale og ledelsen mulighed for at holde øje med udviklingen og justere indsatserne og praksis løbende.

Som leder har man en vigtig rolle i at sikre, at data ikke bliver et kontrolværktøj, men et refleksionsværktøj, der gør det nemmere at støtte medarbejderne i deres arbejde.

5 Faste, tværprofessionelle møder og mulighed for uformelt samarbejde

Det er i det tværfaglige samarbejde og i tværprofessionelle møder, det bliver muligt at omsætte både specialpædagogisk, psykologisk og pædagogfaglig viden og faglighed til en styrket indsats for at skabe rammer og deltagelsesmuligheder for alle børn og unge.

Ved tværprofessionelle møder kan udfordringer omkring børn og unge belyses fra flere faglige vinkler, så man får et mere helt og nuanceret billede – og samtidig kan finde konkrete handlemuligheder, der bygger på praksiserfaring. Det tværprofessionelle samarbejde kan bestå af ledere fra dagtilbud eller skole, fagfolk fra PPR og forvaltningen, lokale ressourcepersoner som AKT-vejledere – og ikke mindst pædagogisk personale.

6 Tryghed i det tværfaglige samarbejde

Tværfagligt samarbejde kræver, at de fagprofessionelle føler tryghed i relationen til hinanden. Tryghed gør det muligt at reflektere kritisk over egen praksis og være åben for forandringer uden frygt for kritik. Ledelsen spiller en central rolle i at skabe et tillidsfuldt rum, hvor formålet klart er at gøre en forskel for barnet, og hvor ingen står alene med opgaven.

Et eksempel på det afgørende i trygheden i det tværfaglige samarbejde stammer fra en lærer, der forklarer, hvor vigtigt det er for hendes bidrag i samarbejdet, at lederen har hendes ryg. Fordi hun ved, at hun har ledelsens opbakning, giver det hende modet til at "sætte sin personlighed på spil".

Det bidrager til en større åbenhed omkring udfordringerne, fordi hun tør stille sin egen praksis til rådighed for faglig drøftelse. Hun oplever, at når hun er åben omkring udfordringerne, bidrager det i sidste ende til mere realistiske og meningsfulde indsatser.

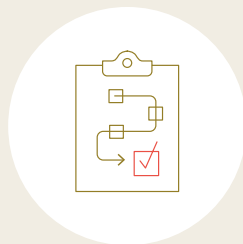

7 Pædagogisk personale bidrager på lige fod med PPR, AKT-vejleder og andre

Undersøgelsen viser, at flere ledere og medarbejdere tidligere har haft oplevelsen af, at PPR og pædagogisk personale ikke var enige om, hvilke løsninger der var relevante og realistiske i praksis. Effektivt tværfagligt samarbejde forudsætter, at alle faggrupper arbejder ligeværdigt, og at pædagogisk personales daglige og tætte kontakt til børnene og hverdagen anerkendes som forudsætning for, at deres vurdering af problemstillinger og løsninger er vigtige.

Et eksempel på et ligeværdigt samarbejde, der førte til velfungerende løsningsmodeller, stammer fra en 6. klasse, hvor flere lærere oplevede udfordringer med en gruppe af eleverne, der havde svært ved at koncentrere sig og arbejde selvstændigt i timerne.

Efter flere mislykkede tiltag samledes skolelederen, lærerteamet og relevante fagprofessionelle i et tværfagligt samarbejdsforum. De diskuterede børnegruppens udfordringer og nåede sammen frem til tre konkrete og realistiske tiltag, som både pædagogisk personale, sundhedsplejerske, psykolog og AKT-vejlederen kunne bidrage aktivt til at udføre.

8 Styrket handlekompetence hos pædagogisk personale skal i centrum

PPR skal ikke kun bidrage med specialpædagogisk viden, men også styrke det pædagogiske personales muligheder for selv at handle efterfølgende. Det sker bl.a. ved at bygge videre på deres eksisterende kompetencer og viden og udfordre dem i at finde nye handlemuligheder inden for deres praksis. Derfor er det afgørende, at PPR og fx vejledere og andre fagprofessionelle også har for øje, at de skal styrke handlekompetencen hos det almene personale.

Et eksempel på, hvordan det kan se ud i praksis, stammer fra en daginstitution, hvor en logopæd og en stuepædagog samarbejdede om en sprogindsats for børn med sprogsvækheder. De skiftedes ugentligt til at lede aktiviteterne, hvor logopæden forberedte materialer og gav feedback, mens pædagogen bidrog med praktiske justeringer og forslag undervejs.

Samarbejdet var præget af gensidig respekt og udveksling af viden, hvor begge bidrog med teoretisk og praktisk indsigt. Over tid blev pædagogen rustet til selv at anvende nye redskaber i den daglige praksis, hvilket styrkede pædagogens handlekompetence og daginstitutionens muligheder for at forebygge sproglige udfordringer i børnegruppen.

” Målet er at skabe læringsmiljøer, hvor praksis understøtter, at flere børn og unge kan deltage aktivt i fællesskaberne.

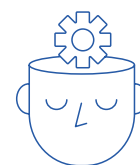
Refleksionsspørgsmål til teams og leder

Her følger tre sæt af refleksionsspørgsmål. De to første sæt er til PPR-lederens og den pædagogiske leders egen refleksion over udfordringer og potentialer i det tværprofessionelle samarbejde. Det næste sæt giver hhv. PPR-medarbejdere og lærerteamet eller det pædagogiske team mulighed for at drøfte, hvordan det tværprofessionelle samarbejde ser ud i dag, og hvad der kan styrke det.

1

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL

Til dagtilbuds- og skoleledelsens egen refleksion

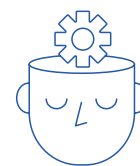

- Oplever vi, at det tværprofessionelle samarbejde løser det aktuelle behov for adgang til ny og opdateret viden? Eller er der behov for andet/mere?
- Hvordan sikrer vi, at vores medarbejdere får kontinuerlig adgang til ny og opdateret viden om børn og unge med særlige behov, og hvordan de bedst understøttes i faglige og sociale fællesskaber?
- Hvor tæt på den pædagogiske praksis er PPR og andre fagprofessionelle hos os?
- Hvor tæt er vi som ledere på det tværprofessionelle samarbejde, der foregår i praksis?

2

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL

Til PPR-ledelsens egen refleksion

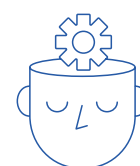

- Har vi en tydelig og tilstrækkelig struktur for adgang til specialpædagogisk viden og sparring med PPR og andre fagprofessionelle, som pædagogisk personale kan gøre brug af?
- Hvordan sikrer vi, at vi kontinuerligt bidrager med ny og opdateret viden om børn og unge med særlige behov, og hvordan de bedst understøttes i faglige og sociale fællesskaber?
- Hvordan understøtter vi, at pædagogisk personales viden og kompetencer inddrages aktivt i de indsatser og tiltag, vi igangsætter?
- Hvordan sikrer vi, at pædagogisk personale ikke har oplevelsen af, at de står alene i deres arbejde?

3

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL

Til drøftelse i teamet i dagtilbuddet, på skolen eller i PPR

Hvordan ser det tværprofessionelle samarbejde ud hos os?

- Hvad er vores rutiner for at tage udfordringer og bekymringer op i hverdagen?
- Hvor går vi hen for at få sparring om udfordringer i børnegruppen?
- Hvordan fungerer rammerne for at mødes tværfagligt?
- I hvor høj grad oplever vi tværprofessionelle samarbejder som trygge og ligeværdige?
- I hvilken grad oplever vi, at vi har en fælles faglig forståelse og et fælles fagligt sprog i det tværfaglige samarbejde?

Hvad får vi lyst til at ændre i vores tværprofessionelle samarbejde?

- Hvilke tre nye rutiner eller mødeformer vil vi gerne afprøve? Hvad skal der til, for at vi kan gøre det i praksis?
- Hvad har vi brug for for at styrke oplevelsen af tryghed og ligeværd i samarbejdet? Hvad skal der til, for at vi kan gøre det i praksis?
- Hvordan kan vi arbejde videre med at styrke vores fælles faglige forståelse og fælles faglige sprog?

Materialet bygger på følgende litteratur

EVA (2025). *Fra viden til handling: Hvordan kommuner kan understøtte, at dagtilbud og skoler får adgang til og omsætter praksisrettet viden om børn og unge med særlige behov* Holbæk: Danmarks Evalueringsinstitut.

Nordahl, T. & Overland, T. (2021). *Tilpasset opplæring og inkluderende støttesystemer: Høyt læringsutbytte for alle elever*. Oslo: Gyldendal.

Nordahl, T. (2013). *Det ved vi om: Anvendelse af pædagogisk analyse: Beskrivelse af en pædagogisk analysemodel til brug i skolen* [E-bog]. Frederikshavn: Dafolo.

EVA

+45 35 55 01 01

eva@eva.dk

eva.dk

Analysér
Redskaber
Udvikling